

Розділ V

ІСТОРИЧНІ ПОСТАТІ

О.Н. ГАВРИЛЮК

«Волинь – це українська земля ...» (віхи пам'яткознавчої діяльності Анатолія Дублянського)

У статті характеризується діяльність Анатолія Дублянського (1912–1997) – відомого громадського діяча та краєзнавця, який у міжвоєнний період займався дослідженням і популяризацією минулого волинського краю та його культурної спадщини. Зокрема, аналізується тематика та зміст його науково-краєзнавчих студій. Установлено, що більшість статей з'явилася на сторінках місцевих періодичних видань, насамперед таких, як «Наш світ», «Українська нива» («Волинське слово») та «Церква і нарід». Звертається увага на унікальність і цінність матеріалів, опублікованих А. Дублянським. Підкреслюється, що опубліковані статті мали важливе значення для українців Західної Волині, – вони допомагали мешканцям краю відкривати невідомі сторінки історії, дізнаватися про пам'ятки минулого, і таким чином піднімали національну самосвідомість корінного населення краю.

Ключові слова: А. Дублянський, Волинь, статті, історія, культурна спадщина.

У середовищі істориків України, особливо її західного регіону, сьогодні продовжує активно та ґрунтовно розроблятися тематика, пов'язана з українсько-польськими відносинами протягом міжвоєнного періоду (1918–1939 роки). Зокрема, предметом зацікавлення виступає культурне життя на західноукраїнських землях, що перебували під владою Другої Речі Посполитої. Його аспекти досліджують й пам'яткознавці, музеєзнавці, мистецтвознавці. Вивчається, між іншим, внесок представників тодішньої української інтелігенції – письменників, педагогів, священників, журналістів, лікарів, інженерів, музейних працівників й інших – у його розвиток, збереження історичної пам'яті рідного народу, піднесення його національної свідомості.

До числа таких особистостей, чие життя, громадсько-наукова робота, подвижницька діяльність на ниві української культури, краєзнавства і пам'яткознавства повертаються із забуття, заслуго-

вують на пошану і вивчення, належить волинянин Анатолій Захарович Дублянський (1912–1997). Уродженець волинського краю, вихований на його традиціях, історії та пам'ятках – його постать лише якихось півтора десятка років тому стала об'єктом дослідження. Про його життя, діяльність на ниві краєзнавства й пам'яткознавства, подальший життєвий шлях як високоповажної духовної особи розповідають публікації В. Рожка [1], А. Силука [2], Н. Кінд-Войтюк [3], Н. Стащенко [4], Б. Колоска [5] й інших.

Однак, у широкому масиві оприлюдненого авторами розвідок про життя і діяльність А. Дублянського подаються досить фрагментарно або розпорошено відомості про нього як дослідника і популяризатора минувшини та культурної спадщини Західної Волині в умовах Другої Речі Посполитої. Заповнити цю лакуну покликана певною мірою дана стаття, яка базується на підставі залучення, насамперед, листування краєзнавця, його маловідомих науково-популярних розвідок, а також аналізу змісту праць 1930–х років, що вже тією чи іншою мірою були об'єктом уваги збоку вітчизняних науковців на межі ХХ – початку ХХІ ст.

За матеріалами епістолярію А. Дублянського можна зробити висновок, що його зацікавлення пам'ятками, якими була багата волинська земля, розпочалося ще під час навчання у гімназії м. Луцька [6]. Тоді у майбутнього краєзнавця з'явилося захоплення – колекціонування монет. Продовжив цю справу він у Вільно (сучасний Вільнюс), де навчався в університеті. Тут його захопили також археологічні знахідки, чимало з яких походили з Волині, й документальні пам'ятки. Не полишив він справу вивчення й культурної спадщини рідного краю А. Дублянський після повернення до Луцька в 1933 р., коли йому довелося перервати навчання через матеріальні нестатки, а також у Варшаві, де в місцевому університеті влітку 1938 р. він завершив навчання і здобув вищу освіту.

Набутий досвід дослідження пам'яток став А. Дублянському у нагоді під час роботи (липень 1938 р. – середина вересня 1939 р.) у Волинському музеї, куди він влаштувався на посаду позаштатного працівника з виплатою заробітної плати у сумі 100 злотих із коштів фонду праці для безробітних [7]. Краєзнавець займався переважно розбором актів XVI–XVIII ст., що належали шляхетській родині Єловичів-Малинських [8].

А. Дублянський ініціює й особисто бере участь в експедиції до с. Перемиль, розташованого за 6 км від м. Берестечка. В листі до керівництва Волинського краєзнавчого музею, написаному на початку 1930–х років, А. Дублянський згадував:

село Перемиль, столиця невеликого Перемильського князівства, в якому розпочинав своє князіння князь Данило Романович. На місці городища, на якому стояв замок кн. Данила, я запропонував зробити розкопки. Ще перед цими розкопками ми відвідали козацькі могили і місце бою, а також пам'ятки старовини в самому Берестечку. Розкопки в Перемилі дали багатий матеріал з кераміки, скляних браслетів і стріл до лука. До музею взяли ми тоді 1 скриню з цими речами, що цим дуже тішився Лескі [археолог, науковий працівник музею – *авт.*], який разом з директором, мною і ще одною особою з музею «приймали участь у цій науковій подорожі» [9].

Знайомство з численними волинознавчими матеріалами та їх збирання, опанування досвідом краєзнавчої роботи, безпосередній огляд і вивчення пам'яток м. Луцька дозволили А. Дублянському підготувати й у 1934 р. видати українською мовою працю «Луцьк. Історичний нарис» [10]. Мету книги автор убачав у тому, щоб ознайомити волинян із минулим міста, яке відіграло яскраву роль у житті Волині, пробудити національну свідомість українського населення крізь призму вивчення славної історії рідного краю. Звертаючись до читачів, А. Дублянський наголошував:

Справді, дивний ми нарід. Кому ж передусім, як не нам, треба запізнатися з минулим цього міста, що відіграло не яку-небудь ролю в українському житті Волині; міста, що мало славних українських князів, їх великих наступників: Любарта й Свитригайла, мало славне братство, свідому й багату шляхту та заможне міщанство [11].

Усвідомлюючи неможливість дати в короткому нарисі широкий матеріал про рідний Луцьк, автор окреслює його найголовніше завдання: «...постараюся вибрати з історії цього міста хоча головні моменти, – моменти, що можуть спричинитися до розбудження національної свідомості місцевого українського населення. Нехай також цей нарис пригадає нам взагалі про велике значення міст в історії народів, – нехай пригадає, що пориваючи з його минулим і його традиціями, ми самі себе ослаблюємо в сучасному» [12].

Згадана праця А. Дублянського складається з п'яти розділів. У першому наведені цікаві, але не завжди аргументовані теорії про походження назви міста; описано у зв'язку з якими подіями воно вперше згадується у літописі. Багатий фактологічний матеріал поданий з історії княжого періоду. Характеризуються пам'ятки Луцька того часу, переважно архітектурні, окремі з яких, як відзначає А. Дублянський, ще донедавна височили в місті. Зокрема, автор детально описав обставини спорудження й функціонування церкви Іоанна Богослова, храмів Св. Катерини, Св. Якова, Св. Трійці, чоловічого монастиря з церквою Св. Василя й інших. Другий розділ книги змальовує суспільно-політичну історію Луцька литовсько-руської доби. Автор характеризує діяльність князів Любарта та Федора Любартовича, спрямовану на розквіт Волинської землі, описує Луцьк як другу столицю Литовської держави за Вітовта, зокрема, з'їзд європейських монархів 1429 р. Третій розділ висвітлює минувшину міста другої половини XVI–XVIII ст. Однією з найяскравіших подій цього періоду автор вважав діяльність Луцького православного Хрестовоздвиженського братства, братської школи. Два останні розділи праці присвячені перебуванню Луцька під владою Росії.

Власні краєзнавчі студії молодий науковець продовжив у 1930–х роках на сторінках волинських періодичних видань «Наш світ», «Українська нива» (з 1 січня 1937 р. – «Волинське слово»), «Церква і нарід» та кількох інших. Сам автор так пізніше пояснював необхідність публікації популярних статей на краєзнавчу тематику: «я їх писав за польської влади для усвідомлення нашими людьми, що Волинь – це українська земля і ми її автохтони» [13].

«Наш світ» – перший у західноволинському краї міжвоєнного періоду ілюстрований журнал літератури, мистецтва і науки – став продовженням

заснованого в 1924 р. у Варшаві періодичного видання. Він виходив у Луцьку впродовж 1935–1936 років за редакцією видавця, журналіста і письменника В. Островського. На сторінках цього видання з'явилися публікації А. Дублянського на історичні теми: «Українська старовина й етнографія в Волинському музеї» [14], «Замок князів Острозьких» [15], «Рівне» [16], «Дещо з нумізматики. Гроші, які ходили на Волині» [17], «Зимно» [18].

Публікація А. Дублянського в № 1 «Нашого світу» за 1935 р. присвячена Волинському музеєві, що був створений у Луцьку в 1929 р. Стаття містить детальний опис історичних і етнографічних пам'яток, які зберігалися там. Інші краєзнавчі дослідження, що друкувалися в цьому часописі, засвідчують уміння автора доступно подати історичний фактаж, не залишити читача байдужим до прочитаного. Показовою може бути стаття «Замок князів Острозьких», де А. Дублянський акцентує увагу на значенні могутнього й шанованого роду Острозьких у долі України. Він підкреслює, що з цим славетним прізвищем пов'язана і пам'ятка історії – Острозький замок – про яку надалі йтиме мова у статті. Краєзнавець зображує стан її збереження. Ці відомості він подає як небайдужа людина, яка прилучається душою до історії, тим самим допомагаючи читачам відчувати подих століть. А. Дублянський пише: «Слава князів Острозьких, цього великого і заслуженого для нашої нації роду, не загинула. Зберігає її нам не тільки писана історія, але й замки та церкви, що були збудовані цими князями, особливо на Волині. До найбільших і найцікавіших будівель кн. Острозьких належить замок в Острозі, який був резиденцією цього роду. Замок мальовничо розложений над річкою Вілією, й хоча частинно зруйнований, ще досі вливає в душу чар минулого, пригадуючи не одну подію, яка сталася в його мурах» [19]. Далі автор послідовно розповідає про всі події, що вирували довкола замку – від першої відомої згадки про нього як про оригінальну пам'ятку фортифікаційного мистецтва і аж до того часу, коли він утратив оборонне значення й занепав.

Плідною виявилася співпраця А. Дублянського з газетою «Українська нива», де влітку 1936 р. краєзнавець започаткував спеціальну рубрику під назвою «Пізнаймо Волинь» [20]. Вважаючи, що цікавитися Волинню повинні насамперед волинці, і ставлячи за мету ґрунтовніше ознайомити їх з історією рідного краю, А. Дублянський не лише публікував волинознавчі матеріали на сторінках періодики, але й розробив план і напрями екскурсій теренами тодішнього Волинського воєводства. Пропонуючи екскурсійні маршрути, краєзнавець одночасно подав детальні описи місцевих старожитностей, наголошуючи на їхній вагомій ролі в суспільно-політичному житті середньовічної Волині. А. Дублянський зазначав, що у Північній Волині збереглися давні вишиванки, пісні, зразки старовинних побуту і звичаїв – усе, що сприяє збиранню етнографічного матеріалу як свідка багатой матеріальної і духовної культури населення краю. Тут, насамперед у селах, збереглися також старі дерев'яні церкви, що дають змогу вивчати особливості української церковної архітектури. Дослідник вважав, що з міських населених пунктів Західної Волині першочерговою увагою заслуговують Любомль і Ковель. Поблизу Ковеля слід відвідати с. Колодяжне, де зберігся родинний маєток сім'ї Косачів. У Сарненському

повіті варто здійснити екскурсію у містечко Дубровицю – колишню столицю Дубровицького князівства.

У південній частині Волинського воєводства, на думку А. Дублянського, особливої уваги заслуговує м. Володимир-Волинський – столиця Волині княжих часів. Воно багате пам'ятками церковної архітектури. Серед них особливо виділяються церква Св. Василя, закладена нібито самим Володимиром Великим, та собор Успення Божої Матері, збудований у XII ст. за князя Мстислава Ізяславича. Крім того, у цьому місті знаходяться руїни ще однієї православної церкви – пам'ятки XI ст. Водночас, А. Дублянський радить не обминути с. Зимне поблизу Володимира-Волинського, де зберігся Святогірський монастир, заснований, за переказами, близько 1000 р. тим же Володимиром Великим.

Під час подорожі Волиню А. Дублянський рекомендував відвідати також м. Рівне [21], де збереглися залишки замку князів Любомирських, а також м. Острог – колишню резиденцію князів Острозьких. Дослідник указував, що не можна обминути і містечко Олику, де знаходився замок князів Радзивілів і костел – пам'ятка архітектури XVII ст. [22]. Він звернув увагу на цікаву церковну споруду в с. Межиріччі Острозькому, де поєднані форми візантійського й готичного стилів. У розроблених екскурсійних маршрутах рекомендувалося оглянути монастир у Дермані, руїни замку в Дубно, гору королеви Бони, православні й католицькі пам'ятки м. Кременця [23]. А. Дублянський зазначав, що цікавим є не лише сам Кременець, але й увесь Кременецький повіт. Зокрема, у містечку Вишнівець збереглися залишки колишньої резиденції князів Вишневецьких із давньою церквою.

У 1937 р. рубрика «Пізнаймо Волинь» продовжила життя на сторінках «Волинського слова». Завдяки А. Дублянському читачі змогли довідатися про Дорогобуж і Пересопницю – літописні міста Погориння [24]. Цікавими були його статті про братську школу Луцька в XVII ст. [25], люстрацію Волинського воєводства 1628 р. [26] тощо. Автор констатував, що серед місцевих людей ще живе традиція знання про славне минуле своїх місцевостей. Однак, на жаль, ця традиція поступово слабшає.

У 1936–1939 роках активною була співпраця А. Дублянського з релігійно-громадськими часописами «Церква і нарід» (Кременець) і «Шлях» (Луцьк). У кременецькому часописі викликають зацікавлення статті науковця «Православні церкви в старому Луцьку» [27] та «Князь Володимир Василькович» [28]. У першій з них дослідник розповів про найстарішу в Луцьку святиню – церкву Іоанна Богослова, яка була княжим храмом. Він звертає увагу волинян на те, що після прийняття християнства у Луцьку було споруджено понад 20 православних церков. У статті наводиться показовий факт, що православне єпископство існувала в Луцьку з XIII ст. Дотримуючись хронологічного викладу, А. Дублянський описує кожен з них за писемними джерелами святиню міста, наприкінці підсумовуючи:

Ще в кінці XVII ст. було в Луцьку біля 15 церков і 2 монастирі. Згодом пожежа, а особливо релігійна боротьба між уніятами і православними, жахливо вплинула на існування луцьких церков. В кінці XVIII ст. було в Луцьку тільки 4 церкви, а до наших часів збереглося лише 2 і то в дуже зміненому вигляді [29].

А. Дублянський повідомляє про історичну долю згаданих ним у статті давніх пам'яток, насамперед, Покровської церкви, збудованої за кн. Вітовта (а можливо й давніше). Він також звертає увагу на «великий образ Божої Матері у візантійському стилі, що міститься з лівої сторони в кіоті. Цьому образу нараховують більше як 400 літ» [30]. Як відомо, в Покровській церкві головним храмовим образом була ікона Волинської Божої Матері, котру фахівці датували XIII – початком XIV ст. – періодом, від якого збереглися в Україні лише поодинокі пам'ятки.

Автор зазначає, що лучанам дорога й церква Чесного Хреста як свідок славного минулого луцького братства, а також як храм, де вперше в Луцьку залунала Служба Божа українською мовою. Дослідник резюмує:

Крім згадок, що в цьому місті було багато церков, ніхто майже не знає, які це були святині і де стояли. Ніхто собі не уявляє, скільки красувалось колись чудових православних церков, до яких спішило з молитвою численне православне населення Луцька. Цілоком інша картина стане нам перед очима, коли пізнаємо бодай коротку історію луцьких церковних православних храмів. Тому збережені церкви старого Луцька повинні бути для нас дуже дорогі, про розбудову і красу яких мусить старатися місцеве православне населення [31].

У 1938 р. в часопису «Церква і нарід» з'явилася стаття А. Дублянського «Князь Володимир Василькович» [32]. В ній оригінально змальований образ князя, подана його біографія, проаналізована зовнішня політика Галицько-Волинської держави другої половини XIII ст., описана боротьба з литовцями в 1271–1272 роках. Автор розповів про турботу князя Володимира Васильковича щодо будівництва монастиря Св. Апостолів у Володимирі-Волинському, церкви Св. Юрія в Любомлі, храмів Св. Петра та Благовіщення Пресвятої Богородиці відповідно у Бересті та Кам'янці-Литовському, оздоблення храму Св. Дмитрія у Володимирі-Волинському тощо.

У часопису «Шлях» найбільше публікацій А. Дублянського з'явилося впродовж 1939 р. (до приходу восени на Західну Волинь сталінського тоталітарного режиму). Це статті «Опис іконостасу Братської церкви в Луцьку з 1814 р. (Причинок до історії Братської Церкви)» [33], «Два волинські церковні малярі на переломі XVII і XVIII ст.» (про Йова Кондзелевича та Івана Назаревича) [34], «Десять про різні записки на старих церковних книгах» [35], «Цікавий документ з 1619 р. до історії Луцького Братства» [36] й інші.

У цілому, значення праць А. Дублянського важко переоцінити. Вони засвідчували глибоко усвідомлену дослідником високу роль матеріальної культурної та духовної спадщини у бутті українського народу. Науковець розглядав її як найдорожчий скарб, який потрібно не тільки оберігати, але й відкривати і для себе, і для світу. Своїми науково-популярними студіями він повертав із глибин минулого імена видатних українських діячів, які своєю діяльністю прислужилися рідному народові. Тим самим Анатолій Дублянський як свідомий українець став сівачем на духовній ниві, виховував, піднімав і оберігав національну свідомість українства – корінного населення Західної Волині. Тому його подвижницька діяльність на має права на забуття й потребує подальшого вивчення.

1. Рожко В. З Богом і Україною в серці // Народна трибуна. – 1994. – 11 листопада (№ 46). – С. 7.
2. Силок А. Спомини А. Дублянського, митрополита УАПЦ в Західній Європі про Волинь, про своє життя // Роде наш красний... Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1996. – Т. 1. – С. 419; Силок А., Вернидубов О. Дублянський Анатолій Захарович // Краєзнавці України (Сучасні дослідники рідного краю): Довідник. – К.–Кам'янець-Подільський, 2003. – Вип. 1. – С. 65.
3. Кінд-Войтюк Н.В. Краєзнавець Волині і церковний діяч Анатолій Дублянський // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету ВДУ імені Лесі Українки. – Луцьк, 2001. – Вип. 6. – С. 123–127.
4. Сташенко Н. Анатолій Дублянський на тлі доби. Штрихи до життєпису // Волинський музей: історія і сучасність. Матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., 18–19 трав. 2004 р. / Волинська обласна рада, Волинський краєзнавчий музей. – Луцьк, 2004. – С. 126–132.
5. Колосок Б. Зигаги долі митрополита Анатолія Дублянського // Волинь. – 2002. – 19 листопада (№ 141). – С. 4.
6. Листи А. Дублянського до А. Силока // Роде наш красний... Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1996. – Т. 1. – С. 421.
7. Там само.
8. Кінд-Войтюк Н.В. Вказана праця. – С. 125.
9. Листи А. Дублянського до А. Силока... – С. 423.
10. Дублянський А. Луцьк: Історичний нарис. – Луцьк: Накладом Романа Кюса, 1934. – 32 с.
11. Там само. – С. 3.
12. Там само. – С. 3–4.
14. Листи А. Дублянського до А. Силока... – С. 433.
15. Дублянський А. Українська старовина й етнографія в Волинському музеї // Наш світ. – 1935. – Ч. 1. – С. 11–12.
16. Дублянський А. Замок князів Острожських // Наш світ. – 1935. – Ч. 2. – С. 11–12.
17. Дублянський А. Рівне // Наш світ. – 1935. – Ч. 3. – С. 10.
18. Дублянський А. Дещо з нумізматики. Гроші, які ходили на Волині // Наш світ. – 1935. – Ч. 5. – С. 10–12.
19. Дублянський А. Зимно // Наш світ. – 1936. – Ч. 3. – С. 17–18.
20. Дублянський А. Замок князів Острожських... – С. 11.
21. Дублянський А. Пізнаймо Волинь // Українська нива. – 1936. – 23 липня (Ч. 5). – С. 3.; Кінд-Войтюк Н.В. Вказана праця. – С. 124; Сташенко Н. Вказана праця. – С. 128.
22. Дублянський А. Пізнаймо Волинь. Рівне // Українська нива. – 1936. – 23 вересня (Ч. 14). – С. 3.
23. Дублянський А. Пізнаймо Волинь. Олика // Українська нива. – 1936. – 1 листопада (Ч. 19). – С. 4.
24. Дублянський А. Пізнаймо Волинь. Кременець // Українська нива. – 1936. – 15 листопада (Ч. 21). – С. 3.
25. Дублянський А. Дорогобуж і Переспонниця // Волинське слово. – 1937. – 10 лютого (Ч. 5). – С. 4.
26. Дублянський А. Братська школа в Луцьку в XVII ст. // Волинське слово. – 1937. – 22 вересня (Ч. 16). – С. 3.
27. Дублянський А. Люстрація Волинського Воеводства 1628 року. Причинок до історії Луцька // Волинське слово. – 1937. – 16 жовтня (Ч. 18). – С. 4.
28. Дублянський А. Православні церкви в старому Луцьку // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 11. – С. 355–361.
29. Дублянський А. Князь Володимир Василькович // Церква і нарід. – 1938. – Ч. 24. – С. 988–990.

30. Дублянський А. Православні церкви в старому Луцьку // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 11. – С. 360.
31. Там само.
32. Там само. – С. 361.
33. Дублянський А. Князь Володимир Василькович... – С. 988–990.
34. Дублянський А. Опис іконостасу Братської церкви в Луцьку з 1814 р. (Причинок до історії Братської Церкви) // Шлях. – 1939. – Ч. 3. – С. 11–12.
35. Дублянський А. Два волинські церковні малярі на переломі XVII і XVIII ст. / Шлях. – 1939. – Ч. 4. – С. 9–10.
36. Дублянський А. Дещо про різні записки на старих церковних книгах // Шлях. – 1939. – Ч. 5. – С. 1–3.
37. Дублянський А. Цікавий документ з 1619 р. до історії Луцького Братства // Шлях. – 1939. – Ч. 6. – С. 6.

Гаврилюк А.Н. «Волынь – это украинская земля...» (вехи памятниковоедческой деятельности Анатолия Дублянского)

В статье характеризуется деятельность Анатолия Дублянского (1912–1997) – известного общественного деятеля и краеведа, который в межвоенный период занимался исследованием и популяризацией прошлого волынского края и его культурного наследия. В частности, анализируется тематика и содержание его научно-краеведческих исследований. Установлено, что большинство статей появилось на страницах местных периодических изданий, в первую очередь таких, как «Наш мир» «Украинская нива» («Волыньское слово») и «Церковь и народ». Обращено внимание на уникальность и ценность материалов, опубликованных А. Дублянским. Подчеркнуто, что опубликованные статьи имели важное значение для украинцев Западной Волыни, – они помогали местному населению открывать неизвестные страницы истории, узнавать о достопримечательностях прошлого и таким образом поднимали национальное самосознание коренного населения края.

Ключевые слова: А. Дублянский, Волынь, статьи, история, культурное наследие.

Havryliuk O.N. «Volyn is the Ukrainian Land ...» (Stages of the commemorative activity of Anatolij Dubliansky)

The article characterizes the life activity of Anatolij Dubliansky (1912–1997), a famous public figure and local history expert, who dealt with the investigation and popularization of the facts about the past of the Volyn region and its cultural heritage in the in-between-the-wars period. The topics and content of his country study articles were analyzed too. It was found out that most of the articles appeared on the pages of the local mass media means such as “Nash svit» (Our World), “Ukrayinska nyva» (Ukrainian Field) – “Volynske slovo» (Volyn Word) and “Tserkva i narid» (Church and People). It was pointed out that the materials published by A. Dubliansky were unique and valuable. It was underlined that the published articles were of the great importance for the Ukrainians of the Western Volyn. They helped them to open their unknown history pages, to discover their historical artefacts, and to strengthen their national identity as a native population of the region.

Key words: A. Dubliansky, Volyn, articles, history, cultural heritage.